

16.10.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Asia: HE 54/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan lausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala antaa seuraavan lausunnon sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta:

Esityksen mukaan lain voimaantulosäännöksessä säädettyä iäkkäiden henkilöiden ympärivuorokautisen palveluasumisen toimintayksiköissä asiakasta kohti noudatettavan 0,7 työntekijän henkilöstömitoituksen siirtymäaikaa jatkettaisiin 1.1.2028 saakka. Ennen sitä edellytettäisiin vähintään 0,65 työntekijän henkilöstömitoitusta kyseisiin tehtäviin voimassa olevan lain mukaisesti. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja viimeistään 1.12.2023.

Helsinki on aiemmissa lausunnoissaan esittänyt pidempää siirtymäaikaa ja mitoituksen tarkastelemista kokonaisuudessaan. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala kannattaa nyt esitettyä siirtymäkauden muutosta ja pitää sitä välttämättömänä. Mitoituksen määrittely lainsäädännön kautta ei kuitenkaan ratkaise henkilöstön riittävyyttä tulevaisuudessa ja turvaa hoidon laatua.

Lainsäädäntöä on edellisellä hallituskaudella uudistettu tukemaan henkilöstön riittävyyttä ja nykyisessä hallitusohjelmassa on esitetty useita toimenpiteitä, joiden avulla tarvittava henkilöstö iäkkäiden palveluissa olisi mahdollista turvata vuoteen 2028 mennessä. Henkilöstön saatavuuden edistämisen toimenpiteet kansallisella ja paikallisella tasolla ovat oikean suuntaiset, mutta selkeää laskelmaa ei vielä ole siitä, miten pystytään varmistamaan henkilöstö kaikkiin sosiaali-, terveys- ja pelastuspalveluihin.

Lain määräämä henkilöstömitoitus ympärivuorokautiseen palveluasumiseen siirtää henkilöstöä käytännössä yksittäiseen palveluun. Henkilöstön riittävyyttä tulisi tarkastella koko sosiaali- ja terveyspalvelujen tasolla. Siirtymäkauden aikana on tarkoituksenmukaista arvioida mitoitusten määrittelyn kokonaisuus eri palveluissa.

Ikääntyneiden ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon mitoitus Helsingissä

Helsingin kaupunki järjestää ikääntyneiden ympärivuorokautista palveluasumista ja laitoshoidoa yhteensä n. 4100 paikkaa, joista puolet hankitaan ostopalveluna.

Henkilöstörakennetta on kehitetty pitkään ja kehitetään edelleen moniammatillisemmaksi. Yksiköissä työskentelee lähihoitajien ja sairaanhoitajien lisäksi muun muassa hoiva-avustajia,

16.10.2023

sosiaaliohjaajia, geronomeja, fysio- ja toimintaterapeutteja ja kulttuuriohjaajia. Palveluihin on tehty viimeisen kahden vuoden aikana aikana lähes 100 vakanssin lisäys lain vaatiman välittömän työn mitoituksen nostamiseksi. Lisäksi on vahvistettu eri tavoin välillisen työn resurssia.

Tällä hetkellä laki edellyttää yksiköiltä 0,65 mitoitusta. Helsingissä tämä toteutuu pääsääntöisesti. THL:n toukokuun 2023 mitoitustarkastelussa oman toiminnan 85 yksiköstä 6 yksikköä alitti mitoitusvaateen.

Hallituksen esityksessä todetaan, että mitoituksen 0,7 voimaantulon siirto vähentää tarvetta lisätä henkilöstöä noin 1 453 työntekijää vastaavan työpanoksen verran julkisella ja yksityisellä sektorilla yhteensä. Myös sijaisten lisäystarve vähenee. Erotus mitoitusten 0,65 ja 0,7 välillä (julkiset ja yksityiset palveluntuottajat yhteensä (ilman sijaistarvetta) on laskettu toukokuun 2023 tilanteeseen verrattuna hyvinvointialueittain. Helsingin osalta THL:n arvioissa esitetty ero on 80,5 henkilön työpanos, joka olisi 3 % välittömään työhön käytetystä kokonaishenkilöstömäärästä.

Henkilöstömäärässä ja rahoituksessa tulisi huomioida myös se, että osassa yksiköitä tarvitaan perustellusti 0,65 korkeampi mitoitus.

Henkilöstön riittävyys ja toimenpiteet

Samoista työntekijöistä kilpailevat kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat mm. erikois- ja perusterveydenhuollossa, sosiaalipalveluissa ja varhaiskasvatuksessa, niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla. Lähivuosina rekrytointitarve ikääntyneiden palveluissa on merkittävä pelkästään nykyisillä tuotantovolyymeilla. Helsingin kaupungin itse tuottamissa ikääntyneiden palveluissa on noin 4000 työntekijää. Helsingin sairaalassa ja ikääntyneiden palveluissa työskentelevistä lähi- ja sairaanhoitajista eläkeiän saavuttaa noin 230 henkilöä vuosina 2023–2026. Lähtövaihtuvuus on viime vuosina ollut 5–7 %. Tällä hetkellä eri palveluissa puuttuu nykyisistä vakansseista eri hoitotyön ammattilaisia noin 10–30 %.

Keinoina henkilöstön riittävyyden parantamiseksi on esitetty mm. lähihoitaja- ja hoiva-avustajakoulutuksen lisäämistä, henkilöstörakenteen monipuolistamista ja välillisen työn keskittämistä erilliselle henkilöstölle. Kaikki edellä olevat keinot ovat jo Helsingissä käytössä. Rekrytointihaasteet ulottuvat kuitenkin myös siivous-, ruoka- ja pyykkihuoltoa tekeviin työntekijöihin, eivätkä alan tuottajat ole kyenneet vastaamaan täysimääräisesti kasvavaan kysyntään. Koulutuspaikkojen lisääminen ei myöskään riittävästi ratkaise saatavuusongelmaa, mikäli alan vetovoima ja koulutukseen hakeutuneiden määrä ei samalla parane nykyisestä.

Myös kansainvälinen rekrytointi on välttämätöntä henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi. Helsingissä on aloitettu suunnitelmallinen kansainvälinen rekrytointi viime vuonna ja ikääntyneiden palveluihin on tänä vuonna rekrytoitu 24 henkilöä. He työskentelevät ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja ovat aloittaneet koulutuspolun lähihoitajiksi. Tänä vuonna aloittaa vielä 50 sairaanhoitajaa pätevyitysmiskoulutuksessa ja 15 caregiver-koulutuksen saanutta henkilöä oppisopimussuhteessa lähihoitajiksi. Rekrytointi tulee jatkumaan suunnitelmallisesti vuosittain.

16.10.2023

Esityksessä todetaan, että vuoden 2023 alusta voimaan tulleet sosiaalihuoltolain (1301/2014) säännökset vuorokaudenajasta riippumattomasta kotihoidosta ja yhteisöllisestä asumisesta mahdollistavat hoidon ja huolenpidon porrastamisen siten, että ympärivuorokautiseen palveluasumiseen sijoittuvat jatkossa vain ne asiakkaat, joiden tilanne edellyttää henkilökunnan jatkuvaa läsnäoloa tai heidän hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttää vaativaa osaamista, mukaan lukien saattohoito. Helsingissä kotihoitoa on jo vuosia tarjottu ympärivuorokautisesti ja omissa yksiköissä on järjestetty myös yhteisöllistä asumista ympärivuorokautisen palveluasumisen ohella. Laajemmat suunnitelmat yhteisöllisen asumisen järjestämiseksi ovat parhaillaan etenemässä.

Kevyemmät palvelumuodot eivät todennäköisesti merkittävästi tule vähentämään ympärivuorokautisen palveluasumisen määrää, koska iäkkäiden määrä kasvaa voimakkaasti. Seuraavien neljän vuoden aikana 75–84-vuotiaiden määrän ennustetaan kasvavan Helsingissä noin 5800 asukkaalla ja yli 85-vuotiaiden noin 2400:lla. Helsingin tarve uusille ympärivuorokautisille palveluasumisen paikoille on, peittävyystavoitteitten mukaan, 50–100 paikkaa vuosittain. Yhteisöllinen asuminen voi kuitenkin tukea kotihoitoa, niiden asiakkaiden kohdalla, joille ei kyetä tuottamaan tarvittavia palveluja kotiin, ja siirtää raskaampiin palveluihin päätymistä.

Juha Jolkkonen
sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan
toimialajohtaja